

TSIRGULIINA KOOLI
LASTEAIA
ÕPPEKAVA

Tsirguliina 2023

I SISUKORD

Sisukord

I SISUKORD.....	2
II LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA.....	5
III ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID	6
IV ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED.....	6
V ÕPIKÄSITUS	7
VI RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSPROTSESSI KORRALDUS	8
VII PLANEERITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE MAHT NÄDALAS	10
VIII LASTEAIJA PÄEVAKAVA	11
IX ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ VALDKONNAD JA.....	12
ÜLDEESMÄRGID.....	12
MÄNG	12
MINA JA KESKKOND	13
KEEL JA KÕNE	14
MATEMAATIKA	15
KUNST	16
MUUSIKA	18
LIIKUMINE	19
X LAPSE ARENGU HINDAMISE PÕHIMÕTTED	20
XI LASTE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED.....	22
2 – 3 aastase lapse eeldatavad üldoskused	22
3 – 4 aastase lapse eeldatavad üldoskused.....	24
4 – 5 aastase lapse eeldatavad üldoskused.....	25
5 -6 aastase lapse eeldatavad üldoskused	26
6 -7 aastase lapse eeldatavad üldoskused	27
XII LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL	29
Kahe-aastased lapsed	29
I Valdkond Mina ja keskkond	29
II Valdkond Keel ja kõne	31
III Valdkond Matemaatika	32
IV Valdkond Kunst.....	33
V Valdkond Muusika	33
VI Valdkond Liikumine	33

Kolmeaastased lapsed	34
I Valdkond Mina ja keskkond	34
II Valdkond Keel ja kõne	37
III Valdkond Matemaatika	38
IV Valdkond Kunst	38
V Valdkond Muusika	39
VI Valdkond Liikumine	40
Nelja-aastased lapsed	41
I Valdkond Mina ja keskkond	41
II Valdkond Keel ja kõne	43
III Valdkond Matemaatika	44
IV Valdkond Kunst	44
V Valdkond Muusika	45
VI Valdkond Liikumine	46
Viie-aastased lapsed	46
I Valdkond Mina ja keskkond	46
II Valdkond Keel ja kõne	49
III Valdkond Matemaatika	50
IV Valdkond Kunst	51
V Valdkond Muusika	52
VI Valdkond Liikumine	53
Kuue-aastased lapsed	53
I Valdkond Mina ja keskkond	53
II Valdkond Keel ja kõne	57
III Valdkond Matemaatika	58
IV Valdkond Kunst	58
V Valdkond Muusika	59
VI Valdkond Liikumine	60
Seitsmeaastased lapsed	60
I Valdkond Mina ja keskkond	60
II Valdkond Keel ja kõne	65
III Valdkond Matemaatika	67
IV Valdkond Kunst	67
V Valdkond Muusika	69
VI Valdkond Liikumine	69

XIII ERIVAJADUSEGA LAPSE TOETAMISE PÕHIMÕTTED	70
Arengust või keskkonnast tingitud erivajadused	72
Muukeelne laps	72
Logopeediliste probleemidega lapsed	73
Andekad lapsed	73
Aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lapsed	74
Käitumishäiretega lapsed	74
Vasakukäelised lapsed	75
Allergilised, suhkruhaiged ja astmahaiged lapsed	75
XIV KOOSTÖÖ LASTEVANEMATEGA.....	75
XV LASTEAIA ÕPPEKAVA MUUTMISE KORD	76

II LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

Tsirguliina Kool on Valga vallas ühe asutusena tegutsev lasteaed-põhikool, jagunedes struktuurselt lasteaia osaks ja põhikooli osaks. Kool alustas tööd 1912. aastal. Alates 1. septembrist 2018 jätkas kool tööd põhikooli vormis. 1. septembrist 2003 kolis Tsirguliina lasteaed Õnnelind Tsirguliina Kooli ruumidesse. 2017. aasta sügisel sai pärast haldusreformi kooli pidajaks Valga vald. 1. juulil 2019 liideti Sooru Lasteaed Tsirguliina Lasteaiaiga Õnnelind. Alates 1. septembrist 2020 tegutseb Tsirguliina Kool ühe asutusena lasteaed-põhikool vormis.

Tsirguliina Kooli Lasteaed on munitsipaalasutus, kus kasvatatakse ja arendatakse koolieast nooremaid lapsi.

Lasteaed asub aadressil Nooruse 1, Tsirguliina, Valga maakond.

Alates 1. septembrist 2017 tegutseb lastevanemate soovil lasteaia koolieelikute rühm, mis asub kooli endistes tööõpetuse ruumides teisel korrusel.

Rühmi on 3:

- Värvukeste rühm - 1,5 - 3a lapsed - sõimerühm
- Rõõmulindude rühm - 3 - 4a lapsed - aiarühm
- Pääsupoegade rühm - 5-7a lapsed - aiarühm

Tsirguliina Kooli Lasteaed on väike maalasteaed, kus õpetajal on aega iga lapsega individuaalselt tegeleda arvestades tema arengut, eripära, soove.

Lasteaial on välja kujunenud oma traditsioonid: mihklilaat, "presidendi" vastuvõtt, stiilinädal, päkapikunädal, spordipäevad, perepäevad, temaatilised näitused.

Tähtis koht meie lasteaias on väärtuskasvatusel. Toetatakse neljale põhiväärtusele: sallivus, ausus, hoolivus ja julgus.

Suurt rõhku pannakse looduses viibimisele ja looduse tundmisele (jalutuskäigud, vaatlused, uurimised, katsed, sportlikud tegevused jne).

Vastavalt võimalustele tegutsevad huviringid.

Kuna lasteaed asub kooliga ühes hoonetekompleksis, on hea koostöö kooliga ja raamatukoguga.

III ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

Tagada lapse mitmekülgne ja järjepidev areng koostöös lasteaia ning koduga.

Õppe- ja kasvatustegevus toetab lapse kehalist, vaimset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel:

- terviklik ja positiivne minapilt,
- ümbritseva keskkonna mõistmine,
- eetiline käitumine ja algatusvõime,
- esmased tööharjumused,
- kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest,
- arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

IV ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED

Individaalsus – lapse individaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine.

Tervise hoidmine – lapse tervise hoidmine ja tema arengupotentsiaali arvestamine.

Lapse loovuse toetamine.

Mängulisus – laste arendamine ja õpetamine toimub mängu kaudu.

Demokraatlikkus – humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine.

Keskkond – lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine.

Turvalisus – lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine.

Üldõpetus – üldõpetusliku tööviisi rakendamine.

Koostöö – kodu ja lasteasutuse vahel. Nõustada ja toetada lapsevanemaid lapse arengu küsimustes.

Traditsioonid – eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripära arvestamine.

Süsteemsus – lapse arengu pidev jälgimine.

VÕPIKÄSITUS

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes.

Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit.

Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.

Laps on õppekasvatustegevuse aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest.

Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

- Esmaspäeva hommikuti arutatakse lastega, mida nad teavad nädala teemast, mida tahavad veel teada, mis neile huvi pakub jne;
- Lastele pakutakse teema piires tegutsemiseks erinevaid variante, et nad saaksid valikuid teha;
- Nädala lõpus analüüsitakse lastega nädala jooksul tehtut: mida said uut ja huvitavat teada, kas tekkis selle teema kohta veel küsimusi, ideid jne;
- Vajadusel kavandatakse seda teemat järgmisse nädalasse edasi, arvestatakse laste soovidega.

Õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

1. kavandada oma tegevust, teha valikuid;
2. seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
3. kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
4. arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
5. hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
6. tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime oma ebaõnnestumistega.

VI RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSPROTSESSI KORRALDUS

Lasteaia õppetöö algab 1. septembril ja kestab 31. augustini.

Õppetöö toimub eesti keeles.

Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale päevarütm, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste mäng, õues oleks, vabategevused ja pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve. Lähtutakse põhimõttest - lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

Õppe- ja kasvatustöö toimub lasteaia õppekava ja selle järgi koostatud aasta tegevuskava alusel. Toetudes eelnevale koostab rühmaõpetaja nädalaplaanid, kus esitatakse eesmärgid, temaatika, õppesisu ja -tegevused Stuudiumis.

Rühma õpetaja kannab Stuudiumi päevikusse iga päeva kohta planeeritud õppe- ja kasvatustegevused.

Kokkuvõtva analüüsi laste tegevuste kohta kannab rühma õpetaja päevikusse iga päev.

Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik, laste soove arvestab ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi.

Rühma õppe- ja kasvatustegevus viiakse läbi esteetilises ja turvalises ning üksi, grupi- ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas.

Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse, asutustega.

Õpitavaga tutvutakse võimalusel loomulikus keskkonnas.

Tegevuskoha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgi, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevusteks vajalike vahendeid ning pedagoogide ja personali kaasamist.

Suvekuudeks koostatakse ühine plaan, kuhu planeeritakse

- õpitu kinnistamine, kordamine;
- rohkem mängu (ringmängud, laulumängud, liikumismängud jne);
- käelised tegevused: asfaldile joonistamised, käepärastest looduslikest materjalidest (puulehed, taimed, kivid, puupulgad, liiv jne) õues meisterdamine;
- individuaalsed tegevused;

- enamus tegevusi õues.

Liitühmade töö korraldamise alused

Liitühmas võivad olla lapsed vanuses 1,5-7 eluaastat.

Liitühmade mikrokliima on lapse arengut igati soodustav. Lapsel on võimalus suhelda erinevas vanuses lastega, mis mõjub soodsalt tema sotsiaalsele arengule.

Liitühmas vajavad abi rohkem nooremad lapsed ning seeläbi on vanematel lastel võimalik õppida abivalmidust, mõistmist, kannatlikkust, teistega arvestamist.

Töö liitühmas nõuab õpetajalt suurt pedagoogilist meisterlikkust. Teadmiste ja kogemuste edasiandmisel saab kasutada erinevaid meetodeid:

- Kogu rühm tegeleb ühte liiki tegevusega, kuid igal vanusel on erinev ülesanne sisult ja raskusastmelt.
- Tegevus toimub ainult ühe aiarühmaga, teine rühm mängib iseseisvalt või juhendab neid õpetaja assistent või õpetaja abi.

Planeerimine ja tegevuste läbiviimine on paindlik. Tuleb kinni pidada sellest, et iga alarühmaga saaks läbitud nädalaks planeeritud tegevused ning lapsed omandaksid eakohaseid oskusi ja teadmisi.

Õppetegevuse algus võib olla kõigile lastele üheaegne või järkjärguline. Tegevused, mis algava üheaegselt, lõpevad tavaliselt noorematele lastele varem. Kui tegevus on tervikuna ühine (vaatlus või dramatiseering) ei tohiks see kesta üle kahekümne minuti. Järkjärguliselt algavas tegevuses on soovitatav iseseisvaks tööks planeerida tuttav või kordamist vajav materjal.

VII PLANEERITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE MAHT NÄDALAS

Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad	Tegevuskordi nädalas			
	1,5 - 3a lapsed	3 - 4a lapsed	4-6 a lapsed	6-7a lapsed
Mina ja keskkond	4-5	4-5	2-4	5
Keel ja kõne	1	1	2-3	2-3
Matemaatika	1	1	1-2	1-2
Kunst	2	2-3	2-3	2-3
Muusika	2	2	2	2
Liikumine + tants	2	2+1	2+1	2+1

Planeeritud õppe- ja kasvatustegevused kestavad:

kuni 3 a lastel 10-15 minutit,

3-5 a lastel kuni 25 minutit,

6-7 a lastel kuni 35 minutit,

VIII LASTEAIA PÄEVAKAVA

Kellaeg	Tegevus
7.30 – 8.40	Laste vastuvõtt Laste vabategevused (mäng, loomingulised tegevused) Individuaalne töö lastega
8.40 – 9.00	Hommikusöök
9.00 – 10.45	Planeeritud õppe- ja kasvatustegevused Laste vabategevused
11.00 – 12.00	Tegevused õues, jalutuskäigud
12.15 – 12.45	Lõunasöök
12.45 – 15.00	Ettevalmistus lõunaseks puhkuseks Uneaeg
15.30 – 15.45	Õhtuode
15.45 – 17.30	Planeeritud õppe- ja kasvatustegevused Laste vabategevused Individuaalne töö lastega

IX ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ VALDKONNAD JA

ÜLDEESMÄRGID

MÄNG

Mäng on põhiline õppemeetod koolieelses eas. Mängu ja mängu elemente kasutatakse kõikides tegevustes. Mäng on lapse loomulik viis õppimiseks ja arenemiseks. Laps saab mängu kaudu positiivse õppimise kogemuse. Mäng on tegevus, mis vastab lapse füüsilistele ja psüühilistele vajadustele. Õppe- ja kasvatusprotsessi planeerimisel ja läbiviimisel kasutatakse erinevaid mänguliike: õppemängud, liikumismängud, rolli- ja loovmängud, lauamängud, ehitusmängud, liiva- ja veemängud jne.

Mängus väljendab laps oma kogemusi, hangib uusi teadmisi ja oskusi. Mängus paistavad välja lapse huvid, kõik, mis on teda mõjutanud ja mille üle ta aru peab.

Mängides õpitakse mõistma maailma, eri olukordi, kogetakse tõelisi ja sügavaid tundeid, õpitakse oma tunnetega hakkama saama ja suhtlema ümbritseva maailmaga. Mängul on kultuuri kandev jõud.

Mäng arendab mõtlemise mitmekülgust, intellektuaalseid võimeid, reeglitest arusaamist, keskendumisvõimet, kujutlusvõimet, motoorikat, laiendab teadmisi ümbritsevast, iseseisvust, loovust jm. Õpitakse tundma esemete omadusi neid mitmel erineval viisil kasutades jne.

Mängu kestvus sõltub lapse vanusest ja arengutasemest. Püsivust nõudvate mängude jaoks vajab laps piisavalt aega (15-45 min).

Täiskasvanu juuresolekul on suur tähtsus. Õpetajast oleneb kuidas laps mängib, kuidas mäng areneb. Mängu tuleb sekkuda ainult vajadusel ja peenetundeliselt, liigset mängu juhendamist tuleb vältida.

Mängu juhendamine võib olla otsene või kaudne.

Otsene juhendamine on suuline juhendamine, näidismäng või kaasamängimine.

Näidismäng sobib hästi väiksemate laste juhendamiseks. Kaasamängimine on vajalik kui laste koosmäng ei hakka sujuma või puudub ettekujutus mängu kulust ja vahendite kasutamisest. Kaasa mängimisel näitab õpetaja erinevaid rolle ja nende juurde kuuluvaid tegevusi.

Kaudne juhendamine on aja, ruumi ja vahendite piisavuse tagamine, laste

tegevuskeskkonna kujundamine.

Mängu analüüsimine annab väärtuslikku teavet lapse arengutasemest ja vajadustest.

Mäng peegeldab lapse arengut.

MINA JA KESKKOND

Väikelapse arengus on olulisel kohal tema ise ning tema lähim ümbrus. Laps õpib lähtuvalt temast endast ja ümbritsevast keskkonnast. Kasvukeskkonnast sõltub, milliseks kujunevad, suhtumine loodusesse ning suhted teiste inimestega.

Üldeesmärgid:

Laps:

- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest inimsuhetes;
- saab aru, et inimese tervis on väärtus, mida mõjutab eluviis ja ümbritsev keskkond;
- teab, mida on vaja teha selleks, et olla ja jääda terveks, saab aru, et turvalisuse tagamiseks tuleb teada reegleid ja neist kinni pidada;
- mõistab üldinimlikke väärtusi;
- teab, et on olemas erinevad kombed ja traditsioonid;
- väärtustab loodust ja keskkonda hoidvat ja säästvat mõtteviisi, mõistab taime- ja loomariigi mitmekesisust ning erinevaid elukooslusi;
- saab aru ilmastiku seostest erinevate aastaegadeaga;
- saab aru, et tema tegevus mõjutab keskkonda ja vastupidi;
- teab ja täidab ohutu liiklemise nõudeid, saab aru reeglite vajalikkusest.

Valdkonna sisu jaguneb:

- **sotsiaalne keskkond** – mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad ja kombed, teised rahvused Eestis, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, tervise väärtustamine, tervislik toitumine, ohuallikad, ohutu käitumine;
- **tehiskeskkond** – ehitised, kodumasinad, jäätmed, ühissõidukid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus;
- **looduskeskkond** – kodukoha loodus, loodusvaatlused, muutused looduses, elukeskkond ja selle mõju tervisele, inimese mõju loodusele.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus:

- valdkonna temaatika valitakse lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast, mis hõlmab sotsiaalset, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- last õhutatatakse ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades tal ümbritsevat tajuda erinevate meelte ja aistingutega: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides ja kuulates helisid;
- lõimitakse erinevaid tegevusi. Võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust, last õhutatatakse mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma terviseseisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma, ning märgatust ja kogetust järeltõlge tegema;
- last suunatakse materjale ja vahendeid säästlikult kasutama ning hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

KEEL JA KÕNE

Keelt ja kõnet arendatakse kõikides tegevustes (olmetoimingutes, õppekäikudel, vestlustes, vaatlustel, mängudes, kunsti-, liikumise-, muusika-, jne tegevustes). Igas tegevuses on oma kõnearenduslik osa.

Üldeesmärgid:

Laps:

- on igapäevavestluses aktiivne vestleja, küsimuste esitaja ja suudab olla kuulaja rollis;
- suudab sobivate sõnadega väljendada oma mõtteid, arvamusi, tundeid ja teadmisi;
- tunneb huvi raamatute ja lastekirjanduse ning lugemise vastu, kasutab kõnes õiget hääldust, grammatilisi vorme ja lauseehitust;
- saab aru eakohasest tekstist ja oskab seda ümber jutustada, omandab lugema- kirjutamise esimesed oskused.

Valdkonna sisu:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine,
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

- Kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- Lapse kõne arengut toetatakse kõigis tegevustes – mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud;
- Lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab kõnelda, laps õpib rääkima reaalses situatsioonis, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- Lapsi suunatakse ettelugemise, dramatiseerimise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama;
- Ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi ning lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- Lapsele õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi seostatult mängude ja igapäevategevustega (nt nimekirjade koostamine, joonistusele pealkirja ja oma nime kirjutamine, kaardi või kirja koostamine täiskasvanu abiga).

MATEMAATIKA

Matemaatikast aru saamist alustatakse vaatlemisest, uurimisest, arendatakse edasi võrdlemisel ja arvutamisel, kasutades selleks erinevaid õppe- ja kasvatustegevuse valdkondi, olmesituatsioone ja mängu.

Matemaatika on oluline toimetulekuks igapäevaelus. Matemaatikast aru saamine tugineb reale käelistele, sõnalistele ja mõttelistele tegevustele ja aitab lapsel orienteeruda teda ümbritsevas looduses, esemelises ja ajalises maailmas.

Üldeesmärgid

Laps:

- rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- oskab järjestada, rühmitada esemeid ja nähtusi suuruse ja asenditunnuse järgi;
- suudab orienteeruda ajas ja ruumis;
- tunneb põhilisi pikkuse, massi ja mahu mõõtühikuid ning rahaühikuid, mõistab mõõtmistegevust;

- tunneb numbreid 1-12, mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude vahel;
- suudab kirjeldada ruumi kujundimõistete abil;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna sisu:

- hulgad, loendamine ning arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine,
- geomeetrilised kujundid.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus:

- last innustatakse nähtuste ja esemete maailma korrastama ja kujundama ning selles orienteeruma;
- last harjutatakse määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes;
- orienteeruma ajas ning kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks, seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, ergutades sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- toetatakse üldistusteni jõudmist ja mõistete kujundamist erinevates objektides sarnaste ja erinevate tunnuste ning omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

KUNST

Kunstitegevuse puhul on kõige olulisemad saadud kogemused, elamused, rõõm ja rahulolu, võimalused väljendada oma maailmanägemist.

Kunstitegevuste (joonistamine, maalimine, voolimine, meisterdamine, kleepetöö) kaudu areneb lapse vaatlusoskus, loovus, kehataju ja ruumiline mõtlemine, vormi- ja värvitaju, erinevate materjalide tundmine ja tajumine, töövahendite tundmine ja käsitlemisoskus, materjalide säästliku kasutamise oskus, valikute tegemise oskus.

Eesmärgid:

Laps:

- oskab vaadelda kunstiteoseid kirjeldada nähtut;
- väljendab ennast kunstitegevustes loovalt ja isikupäraselt
- saab kunstilisi elamusi ja esteetilist naudingut
- tutvub eesti ja maailma kultuuripärandiga, oskab kirjeldada nähtut
- kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid
- kasutab erinevaid materjale ja töövahendeid ohutult ja sihipäraselt
- suudab teha valikuid.

Valdkonna sisu:

- kujutamine väljendamine: mõtete ja tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- kujundamine: objektile vormi, kuju ja esteetilise lisaväärtuse andmine;
- tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest ja kunstist.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus:

- lapsele antakse võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning väljendada oma maailmanägemust;
- last suunatakse jälgima kaaslasti päeva jooksul vabas või konkreetses tegevuses, vaatlema ümbritsevat looduses ja tehiskeskkonnas, väljasõitudel ning kasutama saadud tähelepanekuid voolides, joonistades, maalides ja meisterdades;
- teemasse sisseelamiseks kasutatakse mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ja avastusi, otsida ning saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ning loovalt kombineerida;
- last julgustatakse kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks tema isikupärane väljendumisviis;
- kunstitegevusi korraldatakse ka õues ning kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule kui ka liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;

- last innustatakse tehtut analüüsima ja arutlema, miks kujutas ta esemeid, nähtusi just sellisel viisil, mis materjale ja tehnikaid ta kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töösse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

MUUSIKA

Muusikaõpetus annab lapsele positiivse emotsionaalse laengu ja süvendab muusikahuvi.

Muusika aitab mitmekülgsest rikastada laste tundeelu, fantaasiat, loovust.

Muusikaõpetuse põhiosad on muusika kuulamine, laulmine, rütmiline liikumine, mäng

Laste pillidel. Kõik need tegevused on omavahel tihedas seoses ning moodustavad ühtse loomeprotsessi.

Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine ja laste peod annavad lapsele suurt rõõmu, elamusi, mõjutab tundmusi ja teadvust ning aitavad süvendada rahvustunnet. Lastepeod toimuvad vabas ja sundimatus õhkkonnas, nii saab laps esinemisjulgest ja positiivse emotsionaalse kogemuse.

Üldeesmärgid:

Laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- kuulab erinevaid muusikapalasi ja oskab neid iseloomustada ning suudab keskenduda;
- julgeb esineda laste pidudel;
- oskab end väljendada loovalt laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi;
- teab, et on olemas erinevad kultuurid ja muusikad.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus:

- Esikohal on emotsionaalne ja aktiivne muusikaline tegevus;
- Kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, kultuurilissotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- Arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;

- Muusikat kasutatakse lõimiva tegevusena ka teiste õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades;
- Muusika on igapäevaelu osa nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- Üksteisega seostatakse muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- Muusikapalade (laulude, muusika kuulamise palade, tantsude ja mängude, pillilugude) valikul arvestatakse laste huve ning ea- ja jõukohasust.

LIIKUMINE

Liikumine on lapse tegevuste ja mängude loomulik osa. Liikumisõpetus on seotud muu õppe- ja kasvatustegevusega. Regulaarne eesmärgistatud harjutamine baasmotoorikal põhinevate kehaliste harjutustega võimaldab täiustada omandatud ja kujundatud liigutusoskusi.

Lapse kehalise arengu tagavad harjutuste mängulisus ja mitmekesisus; lapse huvi ja aktiivsus; lapse positiivne kogemus; pidev kordamine, täiustamine mitmesuguste vahendite, võtete ja meetoditega; harjutuste järkjärguline keerulisemaks muutmine.

Üldeesmärgid:

Laps:

- suudab end pingutada sihipäraseks tegevuseks;
- suudab tegutseda aktiivselt ja loovalt kehalistes harjutustega;
- osaleb sportlikes mängudes, on kujunenud ausa mängu põhimõtted;
- kogeb erinevaid tundeid ja emotsioone: liikumisrõõm, võitmine, kaotamine jm;
- oskab eakohaseid põhiliikumisi;
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid;
- on hea füüsilise tervise ja rühiga, mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele.

Valdkonna sisu:

- liikumisalased üldteadmised;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;

- erinevad spordialad,
- tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus:

- arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevusi regulaarselt korrates;
- oluliseks peetakse kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: kui kehalisi harjutusi tehakse korrapäraselt, kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- last ergutatakse oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslasi arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema ning mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- arendatakse põhiliikumisi, koordineerimist, rühti, tasakaalu, liikumisvõimet ja peenmootorikat (täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollimise oskust) ning antakse tagasisidet.

X LAPSE ARENGU HINDAMISE PÕHIMÕTTED

Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.

Lasteaia õpetaja jälgib igapäevaselt lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset, sealhulgas esteetilist ning kõlbelist arengut.

Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.

Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.

Füüsilise e motoorse arengu hindamisel vaadeldakse lapse üld- ja peenmootorikat: painduvust, koordineerimist, tasakaalu, täpsust, näo- ja käelihaste koordineerimist, jõudu ning vastupidavust.

Vaimse arengu hindamisel vaadeldakse tähelepanu, mälu ja mõtlemist väljendamist tegevusi, sealhulgas keele ja kõne mõistmist ja kasutamist.

Sotsiaalse arengu hindamisel vaadeldakse lapse tegutsemist, suhtlemist teiste laste ja

täiskasvanutega, iseseisvust, toimetulekuoskusi, emotsioonide kontrolli ja väljendamisoskust.

Lapse arengu hindamisel kasutatakse vaatlusmeetodit, intervjuusid, laste tööde analüüsi.

On oluline tähele panna iga lapse eripära, tema tugevaid ja veel arendamist vajavaid külgi.

Lapse arengu analüüsimiseks kasutatakse lapse arengu vaatluslehti, mis on koostatud vanuste kaupa.

Lapse arengu vaatluslehti täidetakse kaks korda aastas.

Igale lapsele koostatakse **arengumapp**, mis on aluseks individuaalsele arenguvestlusele lapsevanemaga.

Arengumapp sisaldab:

- tähelepanekuid lapse tegevuse kohta (vaatlused, küsitlused jm)
- lapse mängu kirjeldusi,
- valikut lapse loomingust;
- lapse huvitavaid ütlusi, arvamusi,
- töölehti - mina, minu pere, mina õpin, mina suurena jne;
- lastevanemate küsitlusi lapse kohta (küsitluslehed);
- rühmaõpetaja poolt täidetud lapse arengu vaatluslehti.

Lapsevanemal on alati õigus tutvuda oma lapse arengumapiga.

Lasteaiast lahkudes saab laps oma arengumapi kaasa.

Õpetaja vahetab lapsevanemaga lapse arengualast informatsiooni igapäevaste vestluste ajal. Pikem ja põhjalikum tagasiside lapse arengust saadakse arenguvestluse käigus.

Õpetajad viivad üks kord aastas läbi lastevanematega vestlused lapse arengust. Vajadusel antakse lapsevanemale eelnevalt ettevalmistavad küsimused. Arenguvestluse tulemus ja kokkulepe edaspidise tegevuse suhtes fikseeritakse kirjalikult mõlema osapoole juuresolekul ning allkirjastatakse.

Koolivalmiduskaart

Kõik Tsirguliina lasteaed Õnnelind õppekava läbinud lapsed saavad koolivalmiduskaardi,

mille koostamise aluseks on lapse arengu hindamise tabel ja arenguvestluse tulemused. Koolivalmiduskaardi koostavad rühmaõpetajad, kaasates muusikaõpetaja ja logopeedi. Koolivalmiduskaart allkirjastatakse rühmaõpetajate, lapsevanema ja direktori poolt. Koolivalmiduskaart väljastatakse lapsevanemale seoses lapse kooli astumisega. Vanem esitab koolivalmiduskaardi kooli, kuhu laps asub õppima.

XI LASTE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED

2 – 3 aastase lapse eeldatavad üldoskused

Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Laps:

- leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu;
- plaanib osaliselt oma tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
- keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv;
- tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
- kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mäluvilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
- mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsaid reegleid;
- on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
- osaleb dialoogis;
- jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemustele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
- mõistab osaliselt lihtsat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;

- rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
- tal on ettekujutus arvumõistest ja värvuste nimetustest;
- leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;
- omandab uusi seoseid, mõisteid teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

Laps:

- saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
- tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
- väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
- võib karta tundmatuid ja uusi asju;
- tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka ellu viia;
- vajab enesekindluse saavutamiseks turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid, kuna tema enesekindlus on kõikuv;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem vaatleb, tegutseb nendega kõrvuti;
- jagab mõnikord oma asju ka teistega, tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
- loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos - tegutseb kontakti luues;
- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel, tajub, mida teised teevad ja mis on neile uus,
- täidab igapäevaelu rutiini;
- järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.

3 – 4 aastase lapse eeldatavad üldoskused

Tunnetus- ja õpioskused

Laps:

- oskab osaliselt oma tegevusi planeerida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid autoriteetide toel;
- planeerib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
- hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustes;
- järgib lihtsaid reegleid;
- huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
- osaleb ühistegevuses ning teeb koostööd teiste lastega;
- konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
- saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest;
- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Laps:

- väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
- tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
- saab hakkama eneseteenindusega (riietub, sööb, joob, käib potil iseseisvalt);
- teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid,
- väärtustab oma saavutusi, kuid vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
- püüab vahel teisi abistada ja lohutada; on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;

- osaleb lühikest aega ühistegevusele eakaaslastega, kuid eelistab ühte eakaaslast rühmale,
- arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet;
- saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses;
- püüab täita kodukorra reegleid;
- saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest;
- huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas.

4 – 5 aastase lapse eeldatavad üldoskused

Tunnetus- ja õpioskused

Laps:

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;
- tegutseb koos teistega, saab motivatsiooni tegutsedes eakaaslastega;
- lahendab ülesandeid ja probleeme ning saavutab kokkuleppeid; seda võimaldab tema keeleline areng;
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte,
- osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;
- räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordades, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit;
- oskab vaadelda ja märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
- on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
- omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
- kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Laps:

- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning oskab orienteeruda;
- suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- eelistab sootüübilisi mängu;
- naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust;
- teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab;
- aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt;
- suudab arusaamatusi lahendada verbaalselt, mida võimaldab kõne areng;
- oskab avalikus kohas sobivalt käituda, ning teab, mida tohib, mida mitte.

5 -6 aastase lapse eeldatavad üldoskused

Tunnetus- ja õpioskused

Laps:

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärgid ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks;
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
- kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks järgib ühistegevustes reegleid ja suudab neid selgitada;
- kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud iseendale;
- osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;
- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest;
- kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudes kui ka sarnases olukorras;
- kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Laps:

- tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
- seab endale eesmärged ja üritab neid ellu viia;
- on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted;
- suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
- järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; oskab reegleid teistele selgitada;
- järgib sotsiaalset rutiini.

6 -7 aastase lapse eeldatavad üldoskused

Mänguoskused

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Laps:

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

Tunnetus- ja õpioskused

Laps:

- Organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärged, üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;
- Suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet;
- Toetub tegutsedes oma tegevusele antava tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele võrdlusele teistega,
- Keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestvamaks tahtepingutuseks;
- Seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärged ning valib tegutsemisstrateegiaid;
- osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid;
- liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga,
- loob uusi seoseid eeskju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu;
- kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi;
- huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam endast ning tunneb huvi teiste vastu,
- teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboleid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2 silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid,
- orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;
- oskab suunamise õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid;
- tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.

Sotsiaalsed oskused

Laps:

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu;
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- osaleb rühma reeglite kujundamisel;
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- loob sõprussuhteid;
- saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;

- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- selgitab oma seisukohti.

Enesekohased oskused

Laps:

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt rõõmu, viha, sobival viisil väljendada;
- kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
- oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- algatab mängu ja tegevusi;
- tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest;
- teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;
- saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused;
- kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

XII LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL

Kahe-aastased lapsed

I Valdkond Mina ja keskkond

Eeldatavad tulemused

Mina:

- Teab enda eesnime
- Näitab sõrmedel enda vanust täiskasvanu abiga
- Teab, kas ta on poiss või tüdruk

Perekond ja sugulased:

- Nimetab pereliikmeid ema, isa, õde, vend
- Teab ema ja isa nime

Kodu:

- Vastab täiskasvanu abiga lihtsatele küsimustele kodu ja pere kohta

Lasteaed:

- Teab täiskasvanu abiga oma rühma nime
- Leiab täiskasvanu abiga oma kapi, voodi ja käterätiku rühmas

Ametid, elukutsed, tööd:

- Matkib lihtsamaid töövõtteid
- Asetab täiskasvanu suunamisel töövahendid oma kohale

Kodumaa, teised rahvused Eestis:

- Teab täiskasvanu abiga Eesti lipu värve

Tähtpäevad, pühad, kombed:

- Võtab osa tähtpäevade tähistamisest.

Üldinimlikud väärtused, üldtunnustatud käitumisreeglid:

- Meeldetuletamise korral tänab, palub tervitab ja jätab hüvasti

Sõprus, abivalmidus:

- Oskab täiskasvanu toel haiget saanud sõpra lohutada.
- Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus
- Suhtumine erinevustesse

Ehitised, kodumasinad:

- Tunneb ära oma kodumaja.
- Kodus olemasolevate kodumasinade nimetamine

Sõidukid:

- Küsimise korral osutab nimetatud sõidukile (pildil), nt auto, buss, laev.

Jäätmed:

- Täiskasvanu suunamisel toob prügi prügikotti/korvi

Tervise väärtustamine:

- Tervislik toitumine

Inimkeha tundmine:

- Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.

Ohutus ja turvalisus:

- Teab mõnda ohtu ruumis (tuline pliit).

Kodukoha loodus (veekogud, kodupaiga mets – ja koduloomad; taimed, seemned ja putukad):

- Osutab küsimise korral lillele, puule, rohule.

Loomad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Osutab täiskasvanu küsimise korral vastava looma pildile.
- Teab, mis häält teevad lehm, lammas, siga, kass, koer.

Putukad, erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng:

- Oskab nimetada või näidata pildilt lepatriinut, sipelgat.

Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng:

- Eristab paari tuntumat puu- ja köögivilja välimuse järgi.

Õõ ja päev: nende vaheldumine, sellega seotud muutused looduses

Aastaajad, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused

Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused

- Täiskasvanu abiga nimetab ilmastikunähtusi (sajab vihma, paistab päike)

Inimese mõju loodusele (loodushoid, säästev areng):

- Teab, et prügi visatakse kokkulepitud kohta.

Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele

Valgusfoor ja tänava ületamine:

- Täiskasvanu toel teab valgusfoori värve (punane, kollane, roheline).

Liiklusmärgid, sõidukid, helkur, turvatool ja vöö

II Valdkond Keel ja kõne

Arengu eeldatavad tulemused

Suhtlemine:

- Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal.
- Eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.
- Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega.
- Vastab täiskasvanu küsimustele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, häälsuse või 1 – 2 sõnalise ütlusega.

Grammatika:

- Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1- 2 sõnalisi lauseid
- Kasutab üksikuid käände- ja pöördvorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre)
- Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu 2 – 3 vormis.

- Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht, subjekti – objekti suhe.

Sõnavara:

- Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis.
- Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt. Näu, anna, opa), ase- ja määrsõnu (nt siia, seal, nii)
- Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras.

Hääldamine:

- Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna
- Hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid, nt a, e, i, o, u, p, m, t, l.

Kirjalik kõne:

- Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täidab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.

III Valdkond Matemaatika

Eeldatavad tulemused

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine:

- Oskab rühmitada esemeid ühe sarnase tunnuse järgi (suurus, pikkus, värvus, kuju) järgi hulgaks.
- Leiab erinevate esemete hulgast palju ja üks
- Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele mitu on?

Suurused ja mõõtmine:

- Näeb ja leiab esemetes erinevusi. (suur – väike)

Geomeetrilised kujundid:

- Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti-, või sisseasetamise teel
- Kompimise – veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid (ring – ruut)

Orienteerumine ajas:

- Vestleb ööle ja päevale iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus

Orienteerumine ruumis:

Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal, all, ees, taga

IV Valdkond Kunst

Arengu eeldatavad tulemused

Kujutamine:

- leiab samasuguse eseme värvi alusel;
- tunneb põhilisi vorme (ring, ruut) hoiab käes pliatsit, pintslit;
- katab värviga etteantud šablooni kas švammiga trükkides või laia pintsliga;
- näpistab pehmest voolimismassist tükke;
- vaatab illustratsioone koos täiskasvanuga, osutab pildile

V Valdkond Muusika

Eeldatavad tulemused

Laulmine:

- laulab kaasa lühikesi muusikalisi fraase;
- julgeb laulda koos lasterühma ja täiskasvanuga;

Muusikalis-rütmiline liikumine:

- oskab lihtsamaid tantsuliigutusi (paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine);

Muusika kuulamine:

- tunneb rõõmu kuulatavast muusikapalast.

Pillimäng:

- mängib õpetajaga ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi)
- tunneb tutvustatud pille.

VI Valdkond Liikumine

Eeldatavad tulemused

Põhiliikumised:

- Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste.
- Kõnnib piiratud pinnal.
- Säilitab kõndides ja joostes sihi.
- Hüpitab käes palli ja jälgib selle suunda.

Liikumismängud:

- Mängib koos juhendaja ning kaaslastega liikumismänge.

Spordialad:

- Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi.
- Jookseb veereva palli järel.
- Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes.

Tants ja rütmika:

- Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil
- Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi.

Vaba aeg ja loodusliikumine:

- Mängib vabamängus mõnda aega iseseisvalt.

Kolmeaastased lapsed

I Valdkond Mina ja keskkond

Arengu eeldatavad tulemused

Mina:

- Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime.
- Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.
- Ütleb küsimise peale oma vanuse aastates või näitab seda sõrmedel.

Perekond ja sugulased:

- Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend.
- Teab õdede ja vendade nimesid.

Kodu:

- Vastab küsimustele oma kodu ja perekonna kohta.

Lasteaed:

- Oskab nimetada oma rühma nime.
- Suudab leida oma koha rühmas (kapp, voodi, jm)
- Nimetab rühmas olevaid esemeid.
- Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed.
- Tunneb peamisi rühma reegleid.

Ametid, elukutsed, tööd:

- Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi.

- Matkib lihtsamaid töövõtteid.
- Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.

Kodumaa, teised rahvused Eestis:

- Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel.
- Eristab Eesti lippu nähes erinevate värvide hulgast Eesti lipu värvid.

Tähtpäevad, pühad, kombed:

- Räägib oma sünnipäevast.
- Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.

Üldinimlikud väärtused, üldtunnustatud käitumisreeglid:

- Teab mõistete hea ja paha tähendust.
- Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.
- Vabandab täiskasvanu meeldetuletamisel
- Oskab nimetada, mis meeleolu tal on (rõõmus, kurb, pahane)
- Oskab nimetada, mis teeb tal meele rõõmsaks/ kurvaks/pahaseks

Sõprus, abivalmidus:

- Küsimise korral nimetab oma sõprade nimesid.
- Oskab märgata kurba last
- Oskab täiskasvanu toel kurba või haiget saanud kaaslast lohutada.

Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus

- On hooliv kaaslaste suhtes, ei tee kaaslasele haiget ja lohutab kaaslast, kui kaaslasel on kurb meel

Suhtumine erinevustesse:

- Õpetaja suunamisel märkab ja suhtub sallivalt inimeste välistesse erinevustesse

Ehitised:

- Tunneb ära oma kodu, lasteaia ning tuttavad teenindusasutused (kauplus, bensiinijaam jm)

Kodumasinad:

- Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja – elektroonikat (kell, külmkapp, pliit, televiisor jne)

Sõidukid:

- Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto, rong, laev, lennuk, buss, troll, tramm)

Jäätmed:

- Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikast)

Tervise väärtustamine:

- Teab hammaste hooldamise vahendeid.
- Nimetab tervislikke toiduaineid.

Inimkeha tundmine:

- Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust (funktsiooni)

Ohutus ja turvalisus:

- Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud.

Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets – ja koduloomad; taimed, seened ja putukad:

- Tunneb looduses olemisest rõõmu.
- Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.

Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng

- Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi.
- Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu.
- Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (metsloomad, koduloomad)

Putukad:

- Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, mesilane, kärbes, sääsk vm)

Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng:

- Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi.
- Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.

Öö ja päev: nende vaheldumine, sellega seotud muutused looduses:

- Oskab küsimise korral eristada ööd (on pime) ja päeva (on valge)
- Aastaajad, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused
- Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (lumesadu, on külm; suvel on soe)

Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused:

- Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab vihma, sajab lund, päike paistab, puhub tuul)

Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng:

- Teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta.

Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele:

- Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks soojust, valgust ja toitu.
- Valgusfoor ja tänava ületamine
- Teab valgusfoori tuledes tähendust (punane, kollane, roheline)
- Teab mõisteid sõidutee ja kõnnitee)

Liiklus:

- Teab, et liiklusmärgid aitavad ohutult liigelda.
- Teab, et jalgrattaga sõites tuleb kanda kiivrit.
- Helkur, turvatool ja vöö
- Teab helkuri kasutamise vajalikkust.

II Vald kond Keel ja kõne

Arengu eeldatavad tulemused

Suhtlemine:

- Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem, kui ühe lausega.
- Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist.
- Kommenteerib enda või kaaslaste tegevust 1 – 2 lausega.
- Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega.
- Loeb peast või kordab järele 1 – 2 realist luuletust.

Grammatika:

- Mõistab ning kasutab tuttavas olukorras ja tegevuses 3 – 5 sõnalisi lihtlauseid.
- Kasutab kõnes õigesti enamikku käändvorme
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi.
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme.
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna -ma- ja -da tegevusnime (nt hakkame mängima)

Sõnavara:

- Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi
- Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta on ise kokku puutunud.
- Kasutab kõnes värvust, suurust ja hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu.

Hääldamine:

- Kasutab oma kõnes tuttavaid 1 – 2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris
- Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla r, s, k, õ, ü)

Kirjalik kõne:

- Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte
- Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste
- Eristab kuulmise järgi tuttavaid, häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (pall – sall, kass – tass, uba – tuba)

III Valdkond Matemaatika

Arengu eeldatavad tulemused

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine:

- Otsustab, kas nimetatud ese kuulub/ei kuulu moodustatud hulka.
- Paaride moodustamisega (üksteisega vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades sama palju, ühepalju e. võrdselt.
- Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5-ni

Suurused ja mõõtmine:

- Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (suurem – väiksem) , pikkuse (pikem – lühem), laiuse (laiem – kitsam) järgi ning kasutab mõisteid.

Geomeetrilised kujundid:

- Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest, tänavalt.

Orienteerumine ajas:

- Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses)
- Eristab ööd ja päeva (kirjeldab tegevusi)

Orienteerumine ruumis:

- Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: ülal, all, ees, taga.

IV Valdkond Kunst

Arengu eeldatavad tulemused

Kujutamine ja väljendamine:

- Tunneb kunstitegevusest rõõmu.
- Leiab kritselduste hulgast nimetuse andmist ja loo jutustamist väärivaid kujutisi.
- Leiab ümbritsevast juhendamise toel sinise, kollase, punase ja roheline värvi.

Kujundamine:

- Kaunistab täppidega, joontega ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid.

Voolimine:

- Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale.
- Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.

Joonistamine:

- Tekitab iseseisvalt jämedate joonistusvahenditega erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni) püsides paberi piirides.

Maalimine:

- Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe ning katab pindu.
- Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega.
- Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga.

Meisterdamine:

- Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke.
- Katab aluspinna liimiga, puistab sellel erinevaid objekte ja liimib kujundeid.

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist:

- Vaatleb pilte, näidistöid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele.
- Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest.

V Valdkond Muusika

Arengu eeldatavad tulemused

Laulmine:

- Huvitub laululisest tegevusest: püüab õpetajaga kaasa laulda
- Osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa)

Muusikalis- rütmiline liikumine:

- Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paarilisega)

Muusika kuulamine:

- Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigutab keha vmt)

Pillimäng:

- Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal.

VI Valdkond Liikumine

Eesmärgid ja eeldatavad tulemused

Liikumisteadmised:

- Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast võimlemise riided
- Arvestab rühmakaaslasel aktiivses tegevuses

Põhiliikumised:

- Sooritab põhiliikumisi.
- Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.

Liikumismängud:

- Mängib matkiva sisuga 1 – 2 reeglina kõnni ja jooksumänge.
- Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.

Spordialad, võimlemine:

- Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega.
- Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega.
- Teeb kiirust ja painduvust arendavaid harjutusi.

Spordialad: kelgutamine, suusatamine:

- Veab tühja kelku.
- Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla.
- Liigub suuskadel otsesuunas.

Tants ja rütmika:

- Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi
- Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos.

Vaba aeg ja looduses liikumine:

- Matkab õpetajaga või vanematega looduses.
- Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis.

Nelja-aastased lapsed

I Valdikond Mina ja keskkond

Arengu eeldatavad tulemused

Mina:

- Oskab küsimise korral öelda oma nime, perekonnanime ja vanuse.

Perekond ja sugulased:

- Teab pereliikmete nimesid (ka vanaema ja vanaisa)

Kodu:

- Kirjeldab pereliikmete tegevusi kodus.

Lasteaed:

- Teab enda rühmas õpetajate ja õpetaja- abi nimesid.

Ametid, elukutsed, tööd:

- Kirjeldab küsimuste toel arsti, politseiniku, koka ja tuletõrjuja tööd.

Kodumaa, teised rahvused Eestis:

- Teab oma kodulinna/asula nime.

Tähtpäevad, pühad, kombed:

- Teab Eesti lippu
- Tunneb ära Eesti hümn.
- Tunneb rahvuslindu ja lille.

Üldinimlikud väärtused, üldtunnustatud käitumisreeglid:

- Teretab, jätab hüvasti, palub ning tänab.
- Täidab täiskasvanu meeldetuletamisel lauakombeid.

Sõprus, abivalmidus:

- Lohutab kurba või haiget saanud kaaslast
- Jagab mänguasja kaaslasega.
- Vabandab iseseisvalt, meeldetuletuseta.
- Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus
- Suhtumine erinevustesse
- Teab, et inimesed räägivad erinevates keeltes.
- Teab, et inimesed erinevad oma nahavärvi poolest.
- Teab, et inimestel on tervisest tulenevalt erinevad abivahendid (ratastool, prillid, kepp)

Ehitised:

- Teab maja osi ja nende vajalikkust (katus, aken, uks, trepp jm)

Kodumasinad:

- Teab lihtsamate kodumasinade otstarvet.

Sõidukid:

- Teab ühistranspordivahendeid (buss, troll, tramm, rong)

Jäätmed:

- Teab, et prügi sorteeritakse.

Tervise väärtustamine:

- Teab, et spordi tegemine on kasulik
- Teab hammaste hooldamise tähtsust
- Teab tervisliku toitumise tähtsust (tervisepüramiid)

Inimkeha tundmine:

- Teab tüdruku ja poisi erinevusi.
- Oskab nimetada kehaosi ja nende vajalikkust.

Ohutus ja turvalisus:

- Õnnetuse korral pöördu täiskasvanu poole.
- Teab, et võõra inimesega ei tohi kaasa minna.
- Teab koduseid ohuallikaid (kuum vesi, gaasipliit)

Kodukoha loodus (veekogud, kodupaiga mets – ja koduloomad; taimed, seemned ja putukad):

- Tunneb mõnda lasteaia hoovis kasvavat lille ja puud.
- Teeb vahet puul ja põõsal.
- Oskab nimetada mõnda seent.

Loomad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Oskab nimetada mõnda tuttavat looma või lindu, kirjeldada tema eripära.

Putukad:

- Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesitaru, sipelgas – sipelgapesa.
- Taimed, erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng:
- Oskab nimetada ja kirjeldada mõnda tuttavat puud, lille, puu- ja köögivilja.

Õö ja päev (nende vaheldumine, sellega seotud muutused looduses):

- Teab, mida tehakse öösel ja mida päeval.

Aastaajad, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused:

- Jutustab küsimuste toel aastaegadele iseloomulikest tegevustest inimeste ja loomade

elus.

Ilmastik (erinevad ilmastikunähtused):

- Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtuseid täiskasvanu küsimuste abil.

Inimese mõju loodusele (loodushoid, säästev areng):

- Teab, miks tuleb vett säästlikult kasutada.
- Oskab looduses käies puhtust hoida (ei viska prügi metsa, maha)

Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele:

- Teab, et taimed vajavad kasvamiseks valgust.

Valgusfoor ja tänava ületamine:

- Teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ja nende tähendust.

Liiklusmärgid:

- Teab lihtsamate liiklusmärkide tähendusi (ülekäigurada, jalgtee, “stop”)

Sõidukid:

- Teab liiklusvahendite erinevusi ning otstarbeliste sõidukite ülesandeid.

Helkur, turvatool ja vöö:

- Teab turvatooli ja turvavöö vajalikkust sõidukis.
- Oskab selgitada, kus ja kuidas helkurit kanda.

II Valdkond Keel ja kõne

Arengu eeldatavad tulemused

Suhtlemine:

- Algatab ise aktiivset suhtlust
- Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses.
- Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta.
- Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti) 2 – 3 lausega.
- Räägib 2 – 3 lausega mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest.
- Jutustab pildiseeria järgi, öeldes ühe pildi kohta ühe lause.

Grammatika:

- Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid.
- Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid.
- Kasutab kõnes tegusõna lihtmineviku vorme (sõitis, laulsid)

Sõnavara:

- Mõistab ja kasutab kõnes nii üld kui ka liiginimetusi (nt kuusk, kask – puud)

- Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi (käpad, saba, rool)
- Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu.

Hääldamine:

- Kasutab oma kõnes tuttavaid 2 – 3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris.
- Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt, -lt, -mp)

Kirjalik kõne:

- Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas.
- Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti
- Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliatsiga.

III Valdkond Matemaatika

Arengu eeldatavad tulemused

Hulgad, loendamine, arvud, arvutamine:

- Rühmitab esemeid hulkadesse ühe tunnuse alusel.
- Moodustab paare
- Loendab arve 10-ni, arvude rida tunneb 7-ni.

Geomeetrilised kujundid:

- Teab kolmnurka, nelinurka ja ruutu, leiab sarnaseid kujundeid ümbritsevast.

Orienteerumine ajas:

- Oskab kirjeldada sündmusi, mis toimusid täna (hommikul, päeval, õhtul)

Orienteerumine ruumis:

- Teab vasakut ja paremat poolt oma kehal (vasak – parem käsi/jalg)

IV Valdkond Kunst

Arengu eeldatavad tulemused

Kujutamine ja väljendamine:

- Jutustab oma piltides enamasti enda kogetud sündmusi väljendavaid tegevusi.
- Tunneb enda ümbruses lisaks põhivärvustele ka pruuni, musta, oranži ja roosat värvi.

Kujundamine:

- Koostab täiskasvanu juhendamisel lihtsa mustri.

Pillimäng:

- Mängib rütmipille (nt kõlakarpi, trummi, kuljuseid) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks.
- Eristab kuulates neid tämbri järgi.

VI Valdkond Liikumine

Arengu eeldatavad tulemused

Põhiliikumised:

- Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes.
- Teeb koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.

Liikumismängud:

- Mängib 2 – 4 reeglise liikumismänge.
- Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel.

Spordialad, võimlemine:

- Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni.
- Hoiab oma kohta erinevas rivistuses: kolonnis, ringis, viirus.

Spordialad: kelgutamine, suusatamine:

- Kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge.
- Teab kelgumäe ohutusreegleid.

Tants ja rütmika:

- Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi.
- Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.

Vaba aeg ja loodusliikumine:

- Algatab iseseisvalt mängu.
- Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.

Viie-aastased lapsed

I Valdkond Mina ja keskkond

Arengu eeldatavad tulemused

Mina:

- Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo.

Perekond ja sugulased:

- Kirjeldab oma perekonda (pereliikmed, onu, tädi; pereliikmete nimed ja perekonnanimed)

Kodu:

- Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja.
- Nimetab kodu asukoha linnas (tänav, linna nimi) maal (talukoha nimi)
- Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas.

Lasteaed:

- Nimetab oma lasteaia nime
- Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mängu.
- Teab nimetada lasteaiatöötajaid ja nende tegevusi.
- Teab oma, võõra ja ühise tähendust.

Ametid, elukutsed, tööd:

- Oskab nimetada vanemate ameteid.
- Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas.
- Loetleb üldtuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid.
- Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajalikkust.

Kodumaa (teised rahvused Eestis):

- Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid.
- Oskab nimetada sünnmusi, mille puhul heisatakse riigilipp.
- Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas.

Tähtpäevad, pühad, kombed:

- Kirjeldab tähtpäevi perekonnas.
- Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (mardipäev, kadripäev, vastlad) ning nendega seotud tegevusi.

Üldinimlikud väärtused, üldtunnustatud käitumisreeglid:

- Teab mõistete õige ja vale tähendust
- Teab üldtuntud viisakusreegleid.
- Tunneb ja järgib lauakombeid.

Sõprus, abivalmidus:

- Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi.
- Oskab sõpra lohutada ja täiskasvanu toel abistada.
- Oskab andeks anda ja leppida.
- Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus
- Märkab kaaslast ja oskab teistega arvestada.

- Oskab sõnadega väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure, pettumus, kurbus, solvumine)
- Märkab ebasoovitavat /kiusamiskäitumist ja julgeb sellest täiskasvanule rääkida

Suhtumine erinevustesse:

- Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratastool, vaegnägemine – valge kepp, vaegkuulmine – kuuldeaparaat)

Ehitised:

- Kirjeldab kodumaja eripära : maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus.
- Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ja teab nende otstarvet.
- Oskab kirjeldada lasteaias õueala ning seal kasutatavaid vahendeid.

Kodumasinad:

- Kirjeldab kodumasinaid ning teab nende otstarvet ning nendega seotud ohte.

Sõidukid:

- Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet.

Jäätmed:

- Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sortitakse.

Tervise väärtustamine:

- Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, puhkus, mäng, hea tuju, head suhted)
- Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarst)
- Nimetab tervislikke toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.

Inimkeha tundmine:

- Teab, et inimesel on luustik, lihased, veresooned.

Ohutus ja turvalisus:

- Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised).
- Nimetab ohtlikke tegevusi (mängimine ohtlikes kohtades, kiivrita rattasõit, maaneel jooksmine)

Kodukoha loodus (veekogud, kodupaiga mets – ja koduloomad; taimed, seemned ja putukad):

- Oskab nimetada oma kodukoha olulisimat veekogu (meri, jõgi, järv)
- Oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas.

Loomad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng)

- Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad.

Putukad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Teab, mida söövad tuntumad putukad (mesilane, rohutirts, lepatriinu)

Taimed (erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng):

- Oskab kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju.
- Teab taime osi (juur, vars, õis)

Öö ja päev (nende vaheldumine, sellega seotud muutused looduses):

- Eristab ning nimetab päeva ja ööd inimese tegevuse ning muutuste kaudu taimede ja loomade käitumises.
- Aastaajad, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused
- Teab aastaaegu (kevad, suvi, sügis, talv)
- Oskab välja tuua inimeste iseloomulikke tegevusi suvel, sügisel, talvel ja kevadel.

II Valdkond Keel ja kõne

Arengu eeldatavad tulemused

Suhtlemine:

- Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (Miks ta nii tegi?)
- Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust.
- Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid.
- Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust.
- Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausetega.
- Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3 – 5 lausega (mida ta tegi kodus pühapäeval)
- Loeb peast kuni 4 realisi liisusalme/luuletusi.
- Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemustega.

Grammatika:

- Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid.
- Kasutab kõnes -nud ja -tud kesksõnu (söödud- söönud)

- Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur- suurem-kõige suurem)
- Kasutab tingivat kõneviisi (mängisin – mängiksin)
- Ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja(ilusale lillele; punase palliga)
- Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (ilusatel lilledel)

Sõnavara:

- Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu
- Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt arg, kaval, igav)
- Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu hommik, päev, õhtu, öö.
- Moodustab vajaduse korral sõna uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt tikkudest maja – tikumaja)

Hääldamine:

- Hääldab kõiki emakeele häälikuid.
- Hääldab õigesti 3 – 4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu.
- Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1- 2 silbilistes sõnades.
- Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu. (taburet, banaan, diivan)

Kirjalik kõne:

- Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades.
- Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul)
- Kirjutab õigesti tuttavaid sõnu trükitähtedega (oma nime).

III Valdkond Matemaatika

Arengu eeldatavad tulemused

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine:

- Rühmitab esemeid ja olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud)
- Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on rohkem kui –vähem kui.
- Tutvub arvudega 10-ni.

Suurused ja mõõtmine:

- Järjestab esemeid kõrguse järgi (kõrgem – madalam)

- Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.

Geomeetrilised kujundid:

- Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ning erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.

Orienteerumine ajas:

- Teab ööpäeva osi hommik- päev – õhtu – öö, kirjeldab sündmusi ja tegevusi eile – täna – homme.

Orienteerumine ruumis:

- Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (olen tahvli ees)
- Määrab vasakut ja paremat poolt.

IV Valdkond Kunst

Arengu eeldatavad tulemused

Kujutamine ja väljendamine:

- Kujutab naturist inspireeritud asju, objekte jne isikupäraste sümbolitega.
- Jutustab oma piltides nii tuntud asjadest kui ka oma fantaasiatest.
- Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt.
- Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone.

Kujundamine:

- Koostab elementidest lihtsa kordusskeemiga mustririba eseme ääri kaunistamiseks.

Voolimine:

- Õõnestab ümarvorme pöidlaga süvendit vajutades.
- Ühendab mitu voolitud detaili omavahel.

Joonistamine:

- Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks.
- Joonistab ning värvib pindu viltpliatsitega, kriitide ja söega.
- Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta.

Maalimine:

- Võtab pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu.
- Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuste – ja tõmmetega.
- Ei kata maalides juba kaetud pinda korduvalt.

Meisterdamine:

- Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest.
- Lükib paelale või traadile auguga esemeid.
- Valib meelepärased meisterdamisvahendid ning loob oma töö.

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist:

- Jutustab küsimuste toel, mida ta on töödes kujutanud, nimetab töös kasutatud materjale.
- Suhtub heasoovlikult kaaslaste töösse.

V Vald kond Muusika

Arengu eeldatavad tulemused

Laulmine:

- Laulab väljahingamisel loomuliku häälega.
- Esitab laule rühmaga samas tempos.
- Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.

Muusikalis-rütmiline liikumine:

- Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrunit (nt liigub hanereas ja ringis nii üks kui paaris).
- õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente.

Muusika kuulamine:

- Kuulab laulu ja muusikapala huviga.
- Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, näiteks järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või, tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma.

Pillimäng:

- Mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille.
- Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja –lauludele.
- Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos.
- Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi ja kastanjette.

VI Valdkond Liikumine

Arengu eeldatavad tulemused

Põhiliikumised:

- Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes.
- Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi.
- Teeb harjutusi väikevahenditega.
- Liikumismängud.
- Mängib kollektiivseid võistlusmänge.
- Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud).
- Tunnustab nii enda kui ka vastasmeeskonna edu.

Spordialad

Võimlemine:

- Teeb vahenditega (pallide, hübitsaga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti.
- Valitseb enda liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes.
- Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.

Kelgutamine, suusatamine:

- Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast.
- Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid)
- Suusatades kasutab libisemist.

Tants ja rütmika:

- Jäljendab liikumisega erinevaid rütme.
- Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele.
- Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.
- Vaba aeg ja loodusliikumine.
- Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt.
- Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.

Kuue-aastased lapsed

I Valdkond Mina ja keskkond

Eeldatavad tulemused

Mina:

- Oskab rääkida oma huvialadest.

Perekond ja sugulased:

- Oskab kirjeldada oma perekonnaliikmete huvialasid
- Jutustab oma vanavanematest

Kodu:

- Teab kodust aadressi

Lasteaed:

- Eakohastes tegevustes on algatusvõimeline ja iseseisev.
- Teab rühmareegleid ja kodukorda, selgitab nende vajalikkust.

Ametid, elukutsed, tööd:

- Teab töötegemise tähtsust.
- Kirjeldab tuntumate ametite tööprotsessi, teab töövahendeid (arst, tuletõrjuja, juuksur, pagar)

Kodumaa, teised rahvused Eestis:

- Nimetab Eesti Riigi sümboleid (lipp, vapp, lind, lill)
- Teab Eesti Vabariigi presidendi nime.
- Oskab Eesti kaardil näidata pealinna Tallinna asukohta
- Oskab nimetada mõnda teist rahvust, keelt.
- Teab paari Eesti lähinaabrit (Läti, Soome)

Tähtpäevad, pühad, kombed:

- Teab tuntumaid eesti rahva traditsioone ja kombeid (mardipäev, kadripäev, vastlapäev)
- Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma kodus (nt jaanipäev, volbripäev)

Üldinimlikud väärtused, üldtunnustatud käitumisreeglid:

- Käitub enamasti üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt
- Kasutab viisakusväljendeid.
- Täiskasvanu suunamisel suudab järgida käitumisreegleid nt kaupluses ja teatris.

Sõprus, abivalmidus:

- Mõistab teiste arvamusi
- Hoiab positiivseid suhteid eakaaslastega
- Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus
- Püüab kirjeldada oma emotsioone erinevates olukordades.

- Märkab ebasoovitavat/kiusamiskäitumist ning kutsub probleemi lahendamata täiskasvanu

Suhtumine erinevustesse:

- Teab mõnda erivajadustega inimese abivahendit.
- Püüab arvestada oma arvamusest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi.

Ehitised:

- Oskab nimetada maja ehitamiseks vajalikke ehitusmaterjale.
- Oskab nimetada erinevaid ehitisi (nt elumaja, kuur, spordihoone, ujula)

Kodumasinad:

- Kirjeldab kodumasinaid ning teab nende otstarvet. Käsitseb lihtsamaid (kohvimasin, mikser) täiskasvanu toel.

Sõidukid:

- Oskab nimetada erinevaid sõidukeid (sõiduauto, veoauto, kiirabiauto, politseiauto, prügiauto)

Jäätmed:

- Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi täiskasvanu abiga.
- Teab, et lehed lagunevad ilmastiku toimel mullaks.

Tervise väärtustamine:

- Teab, miks inimesed haigestuvad.
- Oskab selgitada liikumise tähtsust tervisele.

Hammaste tervis:

- Hoolitseb hammaste eest iseseisvalt.

Tervislik toitumine:

- Oskab selgitada tervisele kasulikke toiduaineid.

Inimkeha tundmine:

- Teab tüdruku ja posi peamisi erinevusi
- Teab, mis toimub toiduga peale söömist (seedimine)

Ohutus ja turvalisus:

- Teab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest põhjustatud)
- Teab, et ohu korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole
- Teab hädaabinumbrit 112, oskab võimalusel seda kasutada.

Kodukoha loodus (veekogud, kodupaiga mets – ja koduloomad; taimed, seened ja putukad):

- Oskab nimetada kodukoha paari olulisemat looduslikku eripära.

- Nimetab peamisi söögiks kasutatavaid teravilju (nisu, rukis, oder, kaer)

Loomad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Teab loomade käitumise eripärasid erinevatel aastaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus)
- Oskab seletada erinevate elupaikadega seotud loomade erinevusi.

Putukad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Kirjeldab paari tuttava putuka elupaika ja tavasid (nt ämblik, mesilane, sipelgas)

Taimed (erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng):

- Teab, et erinevates kasvukohtades kasvavad erinevate vajadustega taimed (soo, kõrb)
- Tunneb taime osi (juur, vars, leht, õis, vili).

Õö ja päev (nende vaheldumine, sellega seotud muutused looduses):

- Eristab päeva osi (hommik, lõuna, õhtu) ja räägib oma tegevustest päeva jooksul.
- Aastaajad, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused
- Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi seoses aastaegadega.

Ilmastik (erinevad ilmastikunähtused):

- Teab lume ja vihma tekkimisest.

Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng:

- Teab, et inimene saab talvel loomi aidata.
- Mõistab puude ja taimede istutamise vajalikkust.
- Oskab hoida enda ümber puhtust nii kodu ümbruses kui ka looduses.

Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele:

- Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimestele.
- Valgusfoor ja tänava ületamine
- Teab, kuidas ületada sõiduteed foori abil ja ilma foorita.

Liiklusmärgid:

- Oskab selgitada, miks on oluline tänaval liiklusmärkide järgi tegutseda.

Sõidukid:

- Oskab käituda ühissõidukis, kasutada sõidupiletit.
- Teab milleks on vajalik ja oskab kasutada helkurit, turvatooli ja turvavööd

II Valdkond Keel ja kõne

Arengu eeldatavad tulemused

Suhtlemine:

- Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta.
- Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist.
- Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutustega.
- Annab edasi kuulnud teksti (muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjuse ja tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil.
- Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausetega.
- Jutustades seob lauseid peamiselt sõnadega ja siis, siis, ja.
- Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellel hinnanguid.

Grammatika:

- Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks)
- Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes ning osutab neile.
- Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist kõneviisi.

Sõnavara:

- Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid mäarsõnu eile, täna, homme.
- Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (jookseb, lippab, sibab)
- Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline)
- Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (veereb – veeretab)
- Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt kaks sõna (lilled: tulp, roos)

Hääldamine:

- Kordab järele ja hääldab ise kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.

Kirjalik kõne:

- Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1 – 2 silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu (kana, muna, tibu)
- Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas.
- Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (koli- kolli)
- Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid)

III Valdkond Matemaatika

Arengu eeldatavad tulemused

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine:

- Loendab 12 piires, teab arvude rida 12-ni
- Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu.
- Tunneb numbrimärke.
- Võrdleb arve (on suurem kui, on väikesem kui)
- Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab.
- Võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab.

Suurused ja mõõtmine:

- Järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi.
- Leiab vaadeldavatest objektist silma järgi suurema – väiksema-sama suure ning kontrollib objekte kõrvutades.
- Hindab kaugust silma järgi.
- Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahenditega.
- Järjestab raskuse ja paksuse järgi.

Geomeetrilised kujundid:

- Koostab mustreid, laob pilte kujunditest.
- Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse jm järgi.

Orienteerumine ajas:

- Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi.
- Eristab mõisteid kiiresti – aeglaselt, varsti, hiljem, kohe.

Orienteerumine ruumis:

- Määrab esemete asukohta teiste esemete suhtes: all – peal – kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal.
- Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.

IV Valdkond Kunst

Arengu eeldatavad tulemused

Kujutamine ja väljendamine:

- Püsib töös valitud teemas.

- Rõhutab enamasti oma töös kõige tähtsamat värvi, suuruse ja asukoha valikuga.
- Oskab näidata põhilisi värve ja vorme looduses.

Kujundamine:

- Püüab jätkata mustri rütmi, arvestades kaunistatava eseme eripäraga.
- Aitab täiskasvanu toel kujundada tähtpäevaga seotud ruumi.

Meisterdamine:

- tunneb mõningaid looduslikke materjale;

Voolimine:

- Voolib erinevate voolimismaterjalidega loovalt, valmistades naturile sarnase kunstitöö.

Joonistamine:

- Värvib kujundeid, püsides enamasti piirjoonte sees ning varieerides joonte tihedust.
- Kasutab erinevaid joonistusvahendeid vilunult.

Maalimine:

- Valdab enamikke loovaks maalimiseks vajalikke tööoskusi värvide ja pintslite kasutamises.
- Täiskasvanu toel segab värve uute toonide saamiseks.
- Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist.
- Vaatleb kunstitöid ning raamatuillustratsioone, märkab detaile ja värve.
- Jutustab teose juurde loo.

V Valdakond Muusika

Arengu eeldatavad tulemused

Laulmine:

- Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist.
- Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas.

Muusikalis-rütmiline liikumine:

- Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja eesgaloppi.
- Kõnnib, jookseb ja reageerib rütmiliselt täpselt (nt muudab liikumissuunda muusika dünaamika ja tempo järgi).

Muusika kuulamine:

- Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants).
- Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.

Pillimäng:

- Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puuagoogo, taldrik, guiro, triangel, kõlaplaadid), lihtsamaid ostinato kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi-, meloodialõiku).
- Mängib pilliansamblis.

VI Valdkond Liikumine

Arengu eeldatavad tulemused

Põhiliikumised:

- Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses.
- Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisatülesandeid.

Liikumismängud:

- Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.

Spordialad

Võimlemine:

- Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu.
- Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.

Kelgutamine ja suusatamine:

- Suusatab vahelduva libiseva sammuga.
- Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.

Tants ja rütmika:

- Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga.
- Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.

Vaba aeg ja loodusliikumine:

Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga, suusatada ning liikuda rulluiskudel.

Seitsmeaastased lapsed

I Valdkond Mina ja keskkond

Arengu eeldatavad tulemused:

Mina:

- Oskab end tutvustada.

- Teab oma kohustusi ja õigusi
- Kirjeldab enda omadusi ja huve

Perekond ja sugulased:

- Teab oma pereliikmeid ja lähisugulasi
- Mõistab, et pered võivad olla erinevad
- Jutustab oma vanavanematest

Kodu:

- Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta
- Teab kodust aadressi ja telefoni

Lasteaed:

- Teab lasteaia aadressi
- Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust
- Kirjeldab lasteaia kodukorda ning teab rühmareegleid ja traditsioone

Kool:

- Teab kooli kui õppimise kohta
- Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb

Ametid, elukutsed, tööd:

- Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ameteid
- Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust
- Mõistab töö ja vastutuse tähtsust
- Soovib osaleda jõukohastes kodutöodes
- Selgitab raha otstarvet

Kodumaa, teised rahvused Eestis:

- Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi)
- Teab koduvalla/-linna sümboleid.
- Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta
- Teab Eesti Vabariigi presidendi nime
- Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone
- Suhtleb teisest rahvusest lastega
- Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa)

Tähtpäevad, pühad, kombed:

- Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid

- Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jne)
- Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias või kodus (jaanipäev, jõulud, aastavahetus jne)
- Oskab nimetada riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (riigi aastapäev, võidupüha)

Üldinimlikud väärtused, üldtunnustatud käitumisreeglid:

- Teab mõistete ausus ja autus tähendust ning oskab vastavalt käituda
- Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul)
- Mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest.

Sõprus, abivalmidus:

- Oskab luua ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla
- Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsedes ja leppides
- Tunneb ära enda ja teiste väljendatud mõningaid emotsioone
- Oskab oma emotsioone väljendada vastavalt olukorrale
- Laps tunneb ära ja oskab nimetada emotsioonide põhjuseid ja tagajärgi
- Hoolivus, turvalisus ja tähelepanelikkus
- Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid
- Oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad jt)
- Suhtumine erinevustesse
- Oskab arvestada oma arvamustest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi
- Teab nimetada erivajadustega inimeste vajalikke abivahendeid
- Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires

Ehitised:

- Oskab kirjeldada kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ja nende otstarvet
- Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivid)
- Oskab nimetada teenindusasutusi ja nende vajalikkust (kauplus, polikliinik, pank, apteek, kaubanduskeskus jm)
- Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, kirik, veski vm)

Kodumasinad:

- Kirjeldab kodumasinaid ja – elektroonikat ning teab nendega seotud ohte (täpsemad kirjeldused)

Sõidukid

- Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraana, prügiauto, teerull jm)

Jäätmed

- Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, patareid)
- Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi
- Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine)

Tervise väärtustamine:

- Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine
- Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (näited tervisliku käitumise ja ka riskikäitumise vältimise kohta)
- Teab, mis on haigus
- Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (nt passiivne suitsetamine, alkoholi tarvitamine, vägivald)
- Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud)
- Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve

Inimkeha tundmine:

- Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne, ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena
- Teab tüdruku ja poisi erinevusi

Ohutus ja turvalisus:

- Teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud)
- Teab, millised on turvalise ja käitumise reegleid erinevates situatsioonides ja keskkondades.
- Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada.
- Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane)
- Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas

Kodukoha loodus (veekogud, kodupaiga mets – ja koduloomad; taimed, seemned ja

putukad):

- Oskab kirjeldada kodukoha loodust (park, mets, suur puu jne), nimetada ning iseloomustada metsloomi, koduloomi ja putukaid.
- Oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks või mis kasvavad kodukoha lähedal põldudel.

Loomad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja – viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust
- Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaegadel (rändlinnud, talveuni, pesaehitus ja poegade toitmine)

Putukad (erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng):

- Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku

Taimed (erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng)

- Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õunapuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jne)

Õö ja päev (nende vaheldumine, sellega seotud muutused looduses):

- Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring

Aastaajad, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused:

- Seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada
- Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, mererannas päevitamine, veekogudes ujumine, jalgrattaga sõitmine, lehtede riisumine, suusatamine jne)
- Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse)

Ilmastik (erinevad ilmastikunähtused):

- Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele.

Inimese mõju loodusele (loodushoid, säästev areng):

- Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt

Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele:

- Teab, kuidas loomi talvel aidata ja oskab seda teha

- Teab, kuidas haiget saanud või inimese hüljatud looma aidata
- Teab prügi sortimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi)
- Soovib osaleda looduse korrastamises

Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ja loomadele:

- Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele

Valgusfoor ja tänava ületamine:

- Oskab kirjeldada oma teekonda kodust lasteaeda
- Teab, kuidas ületada ristmikku
- Teab liiklemise erinevusi linnas ja maal

Liiklusmärgid:

- Teab, kuidas käituda ühissõidukist väljudes
- Teab jalgrattaga ja tõukerattaga sõitmise nõudeid (kiiver, ohutud paigad)

Sõidukid:

- Oskab kasutada ühissõidukit

Helkur, turvatool ja vöö:

- Teab, kuhu kinnitada helkur ja helkurribad

II Vald kond Keel ja kõne

Arengu eeldatavad tulemused

Suhtlemine:

- Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluse eesmärkidest
- Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps/täiskasvanu) ja/või suhtlusolukorrast (kodu/võõras koht)
- Mõistab kaudseid ütlusi
- Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid
- Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info.
- Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi)

- Laiendab jutustades suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust)
- Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti

Grammatika:

- Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne)
- Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides
- Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante
- Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahetuslikke sõnu
- Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust(..., sest...), tingimust (kui..., siis), eesmärki (... , et...)

Sõnavara

- Selgitab kuulnud kujundlike väljendite (nt tuul ulub) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid.
- Kasutab kõnes mõningaid abstraktse tähendusega sõnu (mõtlen, arvan, julge, lahke)
- Kasutab kõnes inimeste ja loomade tegevust iseloomustavaid sõnu.
- Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu.
- Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (vahel, kohal, otsas, varem)
- Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (sõidukid, elusolendid, kehaosad)

Hääldamine:

- Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu.
- Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, š) tuttavates sõnades.

Kirjalik kõne:

- Nimetab ja kirjutab enamikku tähti.
- Veerib 1- 2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita) ja eksib sageli,
- Häälib õigesti 1 – 2 silbilisi sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühendita sõnu.
- Kirjutades märgib õigesti 1 – 2 silbiliste häälikuühendita sõnade häälikstruktuuri (lähen koli)
- Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut.
- Jagab kuulnud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid.
- Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (tibu – tippu)

- Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.

III Valdkond Matemaatika

Arengu eeldatavad tulemused

Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine:

- Mõtestab arvude rida 12ni
- Liidab ja lahutab 5-piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =)
- Oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud hulga järgi.

Suurused ja mõõtmine:

- Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m, km; massimõõtu ning mahumõõtu liiter; rahaühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes
- Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtvahenditega

Geomeetrilised kujundid:

- Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik, kolmnurk)

Orienteerumine ajas:

- Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud- ja päeva
- Määrab kellaega täistundides
- Kasutab kõnes õigesti sõnu enne, praegu, hiljem – varem, noorem – vanem.

Orienteerumine ruumis:

- Orienteerub tasapinnal (paberil)

IV Valdkond Kunst

Arengu eeldatavad tulemused

Kujutamine ja väljendamine:

- Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks.
- Püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades.
- Jutustab temaatilistes töödes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast- ja kohast.

- Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga.
- Tunneb ümbritsevas erinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, mustjaspruun)

Kujundamine:

- Märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata.
- Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset.
- Selgitab omavalmistatud(voolitud, volditud, meisterdatud) eseme otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib.
- Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.

Voolimine:

- Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära.
- Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid.

Joonistamine:

- Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt.
- Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda.
- Sobitab pindu kattes heledaid, tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.

Maalimine:

- Segab värve uute toonide saamiseks.
- Kasutab töös eri jämedusega pintsleid.
- Vältib värvide määrdumist.
- Kasutab töös pintslit erinevalt (pintslit otsa ja külge)

Meisterdamine:

- Kujundab või täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevast materjalist tükke.
- Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtmed.
- Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist:

- Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu.
- Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis pärast.
- Kasutab raamatuillustatsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealustena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

V Valdkond Muusika

Arengu eeldatavad tulemused

Laulmine:

- Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule. Esitab neid laule nii rühmas kui ka üksi.

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu) nt kasutab külge – ja esigaloppi ning hüpaksammu.
- Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt, õige kehahoiuga.
- Muusika kuulamine
- Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara.
- Näitab tegevustes üles loomingulist initsiatiivi, toetudes oma kogemusele kuuldud palade suhtes (jutustab, mida kuulis muusikas)
- Eristab vokaal ja instrumentaalmuusika lihtsamaid žanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul)

Pillimäng:

- Oskab mängida eakohastel rütmi – ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele.
- Mängib pilliansambelis. Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid, plaatpillid (ksülofon, metallofon, kellamäng)

VI Valdkond Liikumine

Arengu eeldatavad tulemused

Liikumisteadmised:

- Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase.
- Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele.
- Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valib sobivad paigad ja vahendid)
- Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.

Põhiliikumised:

- Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised.
- Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu.
- Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.

Liikumismängud:

- Võistleb kombineeritud teatevõistluses (takistusriba läbimine)
- Mängib sportlike elementidega mängu.
- Organiseerib ise liikumismänge.
- Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.

Spordialad

Võimlemine:

- Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval.
- Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene.
- Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.

Kelgutamine ja suusatamine:

- Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele)
- Sõidab nõlvakust alla põhiasendis.
- Suusatab koordineeritud liikumisega.
- Käsitseb suusavarustust iseseisvalt.

Tants ja rütmika:

- Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega.
- Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele.
- Väljendab liikumise kaudu emotsioone.
- Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid).

Vaba aeg ja loodusliikumine:

- Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul.
- Mängib lihtsamaid maastikumänge.

XIII ERIVAJADUSEGA LAPSE TOETAMISE PÕHIMÕTTED

Erivajaduste all mõeldakse lapsi, kes on mingis valdkonnas teistest lastest oluliselt

erinevad. Näiteks andekad, tähelepanuhäirega, kohanemisraskustega, logopeedilised, allergilised lapsed, autistlikud jne.

Olenevalt lapse individuaalsest vajadustest rühmaõpetaja:

- koostab koolipikendust saavatele lastele ja vajadusel teistele erivajadustega lastele individuaalse arenduskava, mida kooskõlastatakse ka vanematega;
- suunab andekate laste vanemate tähelepanu lapse andekusele ja soovitab pöörduda vastavatesse ringidesse;
- arutab vanematega lapse erivajadusi, soovitab pöörduda vastavate erialaspetsialistide poole;
- arvestab individuaalses töös lapsega tema kalduvusi ja iseärasusi, planeerib vajaliku aja igale lapsele vajadusel osaleb ettevalmistuse saamiseks vastavasisulistel koolitustel.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhieesmärgid:

- laste erivajaduste võimalikult varane märkamine ja võimete väljaselgitamine ning arengutaseme kirjeldamine;
- lapse arengupotentsiaali maksimaalne ärakasutamine;
- laste arengu soodustamine läbi mängu, lapsekeskses ja turvalises keskkonnas;
- vajadusel individuaalne õpetus ja kooliks ettevalmistamine;
- eakohase arenguga lastega kontaktide ja suhtlemise võimaldamine ning suhtlema julgustamine;
- perekonna ja spetsialistide kaasamine, meeskonna- ja võrgustikutöö.

Erivajaduse võimalikult varase märkamise ja võimete väljaselgitamise tagavad:

- laste vaatlused
- laste arengumappide koostamine ja analüüs
- laste arengu hindamine ja analüüs
- lapsevanema teavitamine lapse vaatlustulemustest ja tähelepanekutest vahetult ja arenguestluste käigus. Oluline on tuua konkreetseid näiteid lapse tegevusest ja käitumisest, tunda huvi koduse olukorra vastu, otsida seoseid ja pakkuda teavet spetsialistide tegevusvaldkondade kohta.
- soovitusel erialaspetsialisti (eriaarst, psühholoog, logopeed, eripedagoog, sotsiaaltöötaja) konsultatsioonile minekuks vajadusel laiendatud arenguestlus, millest võtavad lisaks rühmaõpetajatele osa logopeed ning austuse direktor.

Lasteaial ei ole sobitus- ega erirühma. Erivajadusega lapsele luuakse arengutingimused tavarühma (s.o liitrühma) tingimustes. Pedagoogid jälgivad lapse arengut ja toimetulekut lasteasutuses ning vajadusel kohandavad õppe- ja kasvatustegevust lapse erivajaduse järgi.

Arengust või keskkonnast tingitud erivajadused

Muukeelne laps

Põhieesmärgiks muukeelsete lastega töös on aidata kaasa lapse maailma tundmaõppimisele teise keele kaudu, toetudes sellele, mis emakeeles on juba omandatud.

Eesmärgi realiseerimisel peame oluliseks:

- äratada huvi eesti keele vastu läbi lapse jaoks mõtteka tegevuse, võimaldades tal kasutada teist keelt mõttekates igapäevastes suhtlemissituatsioonides, kuna keele omandamine saab alguse tegelikus suhtluses;
- motiveerida last keelt õppima;
- kujundada eesti keelele omast hääldust;
- õpetada eesti keele sõnu ja väljendeid läbi mängu ja suhtlemise;
- julgustada last õpitud sõnu ja fraase kasutama;
- kujundada valmidust eesti keeles suhtlemiseks;
- kaasata ja informeerida lapsevanemaid kodu rolli olulisusest lapse keele omandamisprotsessis sagedast ettenäitamist;
- selgitamisel ilmekat kehakeele ja miimika kasutamist;
- mitmekesist tegevust, vaheldust, palju praktilise tegevuse kasutamist (seoste tekkimine)
- füüsilist tegevust ja liikumist;
- koos lapsega tegemist /mitte lapse eest ära tegemist!;/
- eakaaslaste rakendamist, mis tähendab, et ette võivad näidata lapsed, kes ülesannet oskavad;
- keele õppimiseks tõhusat ümbruse ära kasutamist, mis tähendab, et rohkesti kasutavad õpetajad pildimaterjali ja sõnasilte seintel;

Õpetaja kõrgekvaliteedilist keele-eeskuju ja keelekasutust:

- grammatiliselt lihtsad laused
- lihtne, igapäevane sõnavara
- laste öeldud lausete kordamine
- räägib asjadest mis on tugevalt ümbrusega seotud (siin ja nüüd)
- rõhutab olulisi sõnu
- kasutab kehakeelt, miimikat, ettenäitamist
- räägib aeglasemalt.

Logopeediliste probleemidega lapsed

Töös logopeediliste probleemidega lastega

RÜHMAÕPETAJA:

- jälgib lapse keelelist arengut ning teavitab kahtluse ilmnemisel vanemat ja soovitab võtta ühendust Valgamaa Õppenõustamiskeskuse Rajaleidja logopeediga või lasteaia logopeediga;
- pakub lastele õige keelekasutusega eeskujut;
- kasutab lihtsaid lauseid;
- vajadusel annab soovitusi ja suunab teiste spetsialistide konsultatsioonile.

Andekad lapsed

Töös andekate lastega:

- tõstetakse üldandekuse korral (eelisarenenud on paljud valdkonnad) vastavate õppetegevuste raskusastet ja materjalide keerukust;
- eriandekuse korral (kunstialad, muusika, füüsiline andekus) soovitatakse lapsevanemale vastavaid huvialaringe.

Aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lapsed

Töös aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lastega peame oluliseks:

- mõistmist, et lapse teistest erinevat käitumist ei põhjusta tigidus, laiskus või vanemad;
- pidevat personaalset juhendamist, kuna paljud sellised lapsed ei suuda rühmas organiseeritult keskenduda ja töötada; vajadusel määrata kõrvaline vaikne töökoht. Ühe rühmaruumiga rühmas võib õpetaja luua vaikse mängu – ja töökoha ka rühmaesikusse, kus tagatakse lapsele individuaalne juhendamine ja pidev järelevalve;
- pakkuda lapsele eduelamusi, tasustades rahulikku ja keskendunud käitumist positiivse tähelepanu ja kiitusega;
- rahuliku ja turvalise meeleolu loomine rühmas;
- piirata rahutut ja püsimatut käitumist sellele mitte liigse tähelepanu pööramisega;
- määrata konkreetsetele ülesannetele täpne aeg, et aidata lapsel keskenduda ühele või piiratud arvule tegevustele;
- täiendada suulisi juhiseid visuaalsete või kirjalike juhistega;
- kodu ja lasteaia tihedat koostööd.

Käitumishäiretega lapsed

Töös käitumishäiretega lastega peame oluliseks:

- kindlate piiride ja reeglite kehtestamist, mille aluseks on lapse vanus ja rühmameeskonna kokkulepped perekonnaga. See muudab lapse tegevuse korrapärasemaks ning välised piirid aitavad tal kujundada uusi sisemisi piiranguid;
- rahuliku ja turvalise meeleolu loomine rühmas;
- regulaarsust ja kindlaid rutiine laste igapäevategemistes;
- kodu ja lasteaia tihedat koostööd, lapse perekonna kaasamist ühtsete reeglite kehtestamisel;
- vajadusel soovitud erialaspetsialisti (eriarst, psühholoog, logopeed, eripedagoog, sotsiaaltöötaja) konsultatsioonile minekuks.

Vasakukäelised lapsed

Töös vasakukäeliste lastega peame oluliseks:

- selgitada välja, kumba kätt laps kasutada eelistab;
- paigutada laps laua äärde nii, et söömisel, töötamisel ei segaks lapsed üksteist;
- võimaldada kasutada vasakukäeliste kääre.

Allergilised, suhkruhaiged ja astmahaiged lapsed

Töös allergiliste ja suhkruhaigete lastega peame oluliseks:

- kodu, perearsti ja lasteaia koostööd, mille käigus koostab lasteaia kokk allergilisele lapsele individuaalse menüü;
- rühma meeskonna ja köögipersonali koostööd;
- suhkruhaige ja astmahaige lapse puhul koostatakse lapsevanematega ja lasteaia personaliga lisakokkulepe eri olukordades tegutsemiseks.

XIV KOOSTÖÖ LASTEVANEMATEGA

Kõik pered on huvitatud oma lapse arengust, tahaksid, et nende lapsed on edukad ja õnnelikud. Häid tulemusi laste arendamisel on võimalik saavutada ainult tihedas koostöös lastevanematega.

Tihe suhtlemine, lugupidamine, usaldamine, laste huvide ja erinevustega arvestamine paneb aluse heale koostööle.

Õpetaja loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatustegevustes.

Õpetaja teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustöö korraldusest.

Lapsevanemat teavitatakse lapse arengust ja õppimisest järgnevalt:

- vajadusel vestlused hommikuti ja õhtuti;
- nädala teema ja eesmärgid on nähtavad Stuudiumis
- laste tööde väljapanemine;
- lastevanemate osalemine üritustel ja pidudel;

- arenguestlused

Lapsevanemal võimaldatakse osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteasutuse tegevusele.

Lastevanemate kaasamine õppe- ja kasvatusprotsessi:

- vanemate ettepanekud õppetegevuse planeerimisel,
- abi palumine ürituste (peod, näitused, laadad jne) korraldamisel ja läbiviimisel;
- õppekäigud vanemate töö juurde;
- abi palumine vahendite muretsemisel (looduslik materjal, olmejäägid – korgid, riidetükid, tühjad pudelid, purgid jne) ja valmistamisel (õmblemine, heegeldamine, kudumine, meisterdamine jne).

Lastevanematelt tagasiside saamine lasteasutuse tegevusele:

- koosolekutel arvamuste avaldamine;
- hommikused ja õhtused vestlused;
- arenguestlused;
- rahuloluküsitlused

Lastevanematega suhtlemise võimalused:

- vestlemine lapse tuleku ja lahkumise ajal;
- teadetetahvel;
- lasteaia kinnises facebooki grupis ja Studiumis;
- lapsevanemaga kohtumine kindlaksmääratud ajal, arenguestlused, lastevanemate osalemine lasteaia üritustel;
- lastevanemate koosolekud,
- avatud uste päevad;
- küsitlused.

XV LASTEAIA ÕPPEKAVA MUUTMISE KORD

Lasteaia õppekava muudatused kooskõlastatakse pedagoogilise nõukogu ja hoolekoguga iga õppeaasta alguses.

Lasteaia õppekava kinnitatakse direktori käskkirjaga.